

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

PRVI ODJEL

ODLUKA

Zahtjev br. 60223/09
Borislav GUSTOVARAC i Zdravka GUSTOVARAC
protiv Hrvatske

Europski sud za ljudska prava (Prvi odjel), zasjedajući dana 18. veljače 2014. u Vijeću u sastavu:

Isabelle Berro-Lefèvre, *predsjednica*,
Mirjana Lazarova Trajkovska,
Julia Laffranque,
Paulo Pinto de Albuquerque,
Linos-Alexandre Sicilianos,
Erik Møse,
Ksenija Turković, *suci*,

i Søren Nielsen, *tajnik Odjela*,

Uzimajući u obzir naprijed navedeni zahtjev podnesen 30. listopada 2009.,

Uzimajući u obzir očitovanje koje je podnijela tužena država i odgovor na očitovanje koje su podnijeli podnositelji zahtjeva,

Nakon vijećanja, odlučuje kako slijedi:

ČINJENICE

1. Podnositelji, g. Borislav Gustovarac i gđa Zdravka Gustovarac su hrvatski državljani, rođeni 1943. odnosno 1950. godine i žive u Puli. Pred Sudom ih je zastupala gđa L. Štok, odvjetnica iz Pule.

2. Hrvatsku vladu („Vlada“) zastupala je njezina zastupnica, gđa Š. Stažnik.

A. Okolnosti predmeta

3. Činjenično stanje predmeta, kako su ga iznijele stranke, može se sažeti kako slijedi.

4. Podnositelji su se 1972. godine preselili u stan u Puli u vlasništvu Jugoslavenske narodne armije („JNA“) na temelju rukom pisane potvrde koju je potpisao Đ.V., navodno osoba koju je Komanda garnizona JNA u Puli ovlastila da raspolaže stanovima JNA. Na potvrdi se nalazio službeni pečat Komande.

5. Podnositelji su od tog dana nadalje plaćali stanarinu i račune za režije za stan.

6. Protiv Đ.V.-a se 1974. godine vodio kazneni postupak pred Vojnim sudom u Puli. Proglašen je krivim zbog zlouporabe svog položaja jer je, *inter alia*, podnositeljima nezakonito dodijelio stan o kojem je riječ. Prvi podnositelj bio je svjedok u tom postupku.

7. Nakon što je Hrvatska 1991. godine proglasila nezavisnost, sva imovina JNA postala je državna imovina.

8. Prema navodima Vlade, prvi podnositelj je 1994. godine kupio drugi stan u Puli, površine 33 kvadrata metra, koji je 1995. darovao svome sinu.

9. Dana 1. ožujka 2000. država je pred Općinskim sudom u Puli pokrenula parnični postupak protiv podnositelja, tražeći povrat i predaju u posjed stana koji je ranije bio u vlasništvu JNA te iseljenje podnositelja.

10. Prema navodima Vlade, stariji sin podnositelja od 2001. godine iznajmljuje drugi stan u Puli.

11. Općinski sud je 16. svibnja 2002. prihvatio tužbeni zahtjev protiv podnositelja. Mjerodavni dio presude glasi:

“...utvrđeno je kako je ovlaštena osoba Komande garnizona bivše JNA Đ...V... 1972. godine na jednom običnom arku papira vlastoručno napisao nalog R..S... (referentu ondašnjeg Stambenog poduzeća Pula da I-tuženiku uruči ključeve predmetnog stana, te je istu ovjerovio pečatom Komande garnizona i vlastoručno potpisao. nakon toga je Borislav Gustovarac takovu potvrdu predočio R...S.. koji mu je uručio ključeve predmetnog stana. Borislav Gustovarac je tada bio zaposlen u „Uljanik Luci“, dakle nije bio niti vojna osoba, niti građanska osoba na službi u bivšoj JNA.

....

U protivnom, da je (kojim slučajem) I-tuženik spadao u krug osoba koje mogu dobiti na uporabu takav stan, odnosno da je „ispunjavao uvjete“ glede stjecanja stanarskog prava na predmetnomu stanu, zacijelo ništa ne bi priječilo ovlaštenu osobu bivše Komande garnizona JNA Đ... V... da Borislavu Gustovarcu uruči pravovaljanu ... odluku o davanju predmetnog stana na korištenje.

....

... činjenica što su tuženici sporni stan kroz čitav niz godina rabili sa „znanjem i odobrenjem“ davatelja stana na korištenje, te u svemu ispunjavali sve obveze nositelja stanarskog prav, iste u nazočnomu slučaju ne može dovesti u povoljniji pravni položaj ... iz jednostavnog razloga što do rečenog konkludentnog priznanja stanarskog prava može doći isključivo u slučaju savjesnosti takovih osoba, a u ovomu je slučaju razvidno da nema, dakle, nužnog elementa savjesnosti u postupanju tuženika, jer su isti znali i morali znati da su na protupravan i nezakonit način dobili posjed predmetnog stana. Okolnost što davatelj tog stana na korištenje kasnije nije bio zatražio iseljenje tuženika iz predmetnog stana ... tuženike ne može dovesti u povoljniji pravni položaj....“

12. Županijski sud u Puli potvrdio je prvostupanjsku presudu 31. svibnja 2004. Podržao je obrazloženje prvostupanjskog suda i dodao:

„Naime, nije prijeporno da se prema važećoj sudskoj praksi vezanoj za primjenu čl.59. bivšeg Zakona o stambenim odnosima, osobi koja stambene prostorije koristi više godina, sa znanjem i odobrenjem davatelja stana na korištenje, te osobi koja ispunjava sve obveze nositelja stanarskog prava i u svemu se ponaša kao osoba koja je zaključila pisani ugovor o korištenju stanarskog prava može smatrati nositeljem stanarskog prava i bez obzira što nema pisani ugovor o korištenju stana.

Međutim, tuženici samo kraj činjenice što su predmetni stan nesmetano koristili od 1972. godine i redovito plaćali stanarinu i režijske troškove za predmetni stan, ni po ocjeni ovog suda, ne mogu s uspjehom tvrditi da se imaju smatrati nositeljima stanarskog prava na predmetnom stanu, kada su stan stekli zlouporabom položaja ovlaštene osobe ranijeg davatelja stana na korištenje, a za što su tuženici (napose prvotuženik) znali i morali znati kada su glede toga i sudjelovali u kaznenom postupku koji se je pred Vojnim sudom u Splitu vodio protiv tih osoba ... u ponašanju tuženika nije bilo savjesnog postupanja glede korištenja tog stana , a koja je pretpostavka potrebna da bi se tuženicima moglo priznati stanarsko pravo na navedenom stanu...“

13. Prema navodima Vlade, podnositelji su se 2005. godine preselili u Bosnu i Hercegovinu, gdje od tada imaju prijavljeno prebivalište. Druga podnositeljica iznajmljivala je predmetni stan trećim osobama u razdoblju od neutvrđenog datuma 2005. godine do travnja 2011. godine.

14. Podnositelji su podnijeli ustavnu tužbu 30. srpnja 2004. koju je Ustavni sud odbio 22. travnja 2009. Ustavni sud je podržao obrazloženje nižih sudova.

15. Prema navodima Vlade, podnositelji su 7. travnja 2011. napustili stan.

16. Prema podnositeljima, oni su nasilno iseljeni iz stana 2011. godine.

B. Mjerodavno domaće pravo

17. Mjerodavni dio Zakona o stambenim odnosima („Narodne novine“ br. 51/1985, 42/1986, 22/1992, i 70/1993) glase:

Članak 59.

"Stanarsko pravo stječe se danom useljenja u stan na osnovi pravomoćne odluke o davanju stana na korištenje ili koje druge valjane pravne osnove, ako ovim zakonom nije drukčije određeno."

18. Članak 161. stavak 1. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, „Narodne novine br. 91/1996 glasi kako slijedi:

"Vlasnik ima pravo zahtijevati od osobe koja posjeduje njegovu stvar da mu ona preda svoj posjed te stvari."

PRIGOVOR

19. Podnositelji prigovaraju temeljem članka 8. Konvencije da im je povrijeđeno njihovo pravo na poštivanje njihova doma.

PRAVO

Navodna povreda članka 8. Konvencije

20. Podnositelji prigovaraju da su domaći sudovi povrijedili njihovo pravo na poštivanje njihovog doma jer su im naložili iseliti se iz predmetnog stana. Pozvali su se na članak 8. Konvencije koji glasi kako slijedi:

“1. Svatko ima pravo na poštivanje svog privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja.

2. Javna vlast se neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi sprečavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.“

1. Tvrdnje stranaka

21. Vlada je navela da podnositelji nisu pretrpjeli značajnu štetu jer su se do trenutka pokretanja parničnog postupka u kojem je traženo njihovo iseljenje već preselili u Bosnu i Hercegovinu. Imali su još jedan stan u Puli, a barem od 2001. i treći stan u Puli. Prema tome, nisu imali potrebu živjeti u državnom stanu.

22. Vlada je nadalje tvrdila da predmetni stan nije bio dom podnositelja jer su se oni 2005. godine preselili u Bosnu i Hercegovinu, gdje od 2000. godine imaju prijavljeno prebivalište, te su od tada samo povremeno dolazili u stan u Puli.

23. S obzirom na način na koji su se podnositelji uselili u predmetni stan, Vlada je tvrdila da je to bio rezultat kaznenog djela treće osobe, i to Đ.V., čega su podnositelji bili svjesni.

24. Podnositelji su tvrdili da su došli živjeti u Hrvatsku 1968. te da su se tek 2011. vratili u Bosnu i Hercegovinu, nakon što su prisilno iseljeni iz predmetnog stana. Dodijeljena su im dva mala stana u Puli jer su imali dvoje djece. Drugi je stan bio površine 33 kvadratna metara i nije bio dovoljan za smještaj četveročlane obitelji. Stoga se samo stariji sin preselio u taj stan. Ni podnositelji, niti njihovi sinovi nemaju treći stan u Puli; drugi stan ima dva ulaza iz dvije različite ulice. Podnositelji nisu osporavali navode Vlade da imaju prijavljeno prebivalište u Bosni i Hercegovini od 2005. godine, ali su tu činjenicu smatrali nebitnom.

2. Ocjena Suda

25. Sud ne treba razmotriti sva pitanja koja su stranke istaknule jer je zahtjev u svakom slučaju nedopušten zbog sljedećih razloga.

(a) Radi li se o pravu koje štiti članak 8.

26. Prvo pitanje koje Sud treba razmotriti jest mogu li podnositelji argumentirano tvrditi da su imali pravo zaštićeno člankom 8. i, još konkretnije u ovom predmetu, može li se stan o kojemu je riječ smatrati domom podnositelja.

27. Sudska praksa organa Konvencije jasna je po pitanju da pojam „doma” u smislu značenja članka 8. nije ograničen na prostorije koje su u zakonitom posjedu odnosno zaposjedanje kojih je utemeljeno na zakonu. "Dom" je samostalni pojam koji ne ovisi o klasifikaciji u domaćem pravu. Predstavljaju li neke prostorije "dom" koji privlači zaštitu članka 8. stavka 1. ovisit će o činjeničnim okolnostima, i to o postojanju dovoljnih i trajnih veza s određenim mjestom (vidi predmet *Prokopovich protiv Rusije*, br. 58255/00, § 36., ECHR 2004-XI (izvatci); i predmet *Globa protiv Ukrajine*, br. 15729/07, § 37., 5. srpnja 2012.). Stoga je pitanje treba li neke prostorije smatrati „domom” činjenično pitanje i ne ovisi o zakonitosti posjeda prema domaćem pravu (vidi predmet *McCann protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br.19009/04, § 46., 13. svibnja 2008.).

28. Glede ovoga predmeta, nesporno je da su podnositelji živjeli u stanu o kojemu je riječ od 1972. godine barem do 2005. godine. Presuda kojom se nalaže njihovo iseljenje postala je pravomoćna 2004. godine. Prema tome, u vrijeme kada je došlo do miješanja u pravo podnositelja na poštivanje njihova doma, oni su živjeli u stanu o kojemu je riječ. S obzirom na naprijed navedene činjenične okolnosti, Sud nalazi da podnositelji imaju dovoljne i trajne veze sa stanom o kojemu je riječ da bi ga se smatralo njihovim "domom" u svrhu članka 8. Konvencije, neovisno o činjenici da prema utvrđenjima nacionalnih sudova oni nisu imali pravnu osnovu za stanovati u njemu.

(b) Je li došlo do miješanja u pravo podnositelja na poštivanje njihova doma

29. Sud primjećuje da su podnositelji živjeli u predmetnom stanu od 1972. barem do 2005. godine i da je već presuđivao da presuda kojom se nalaže iseljenje neke osobe predstavlja miješanje u pravo te osobe na poštivanje njegovoga ili njezinoga doma (vidi, na primjer, predmet *Trifunović protiv Hrvatske* (odluka), br. 34162/06, 6. studeni 2008., i predmet *Paulić protiv Hrvatske*, br. 3572/06, §§ 35.-38., 22. listopada 2009). Ne vidi razloga u ovome predmetu presudi drukčije.

(c) Je li miješanje bilo opravdano

30. Sud nadalje mora ispitati je li to miješanje bilo opravdano u smislu članka 8. stavka 2., to jest, je li bilo u skladu sa zakonom, nastojalo ostvariti

zakoniti cilj i bilo nužno u demokratskom društvu (vidi predmet *Gillow protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 24. studeni 1986., § 48., Serija A br. 109 i predmet *Galović protiv Hrvatske* (odluka), br. 54338/09, § 57., 5. ožujka 2013.).

(i) *Je li miješanje bilo u skladu sa zakonom*

31. Podnositeljima su nacionalni sudovi naložili da se isele iz predmetnog stana temeljem hrvatskih zakona koji uređuju vlasništvo i koji omogućavaju vlasniku da traži predaju u posjed svoje nekretnine kada posjednik nema pravnu osnovu za posjedovanje (vidi mjerodavnu odredbu Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima u naprijed navedenom stavku 18.).

32. U vezi s time Sud prvo ponavlja da je prvenstveno na nacionalnim tijelima, posebice sudovima, da tumače i primjenjuju domaće pravo, čak i u onim područjima u kojima Konvencija “uključuje” pravila tog prava, budući da su nacionalna tijela, po prirodi stvari, posebno kvalificirana za rješavanje pitanja koja nastaju s tim u vezi (vidi predmet *Orlić protiv Hrvatske*, br. 48833/07, § 61., 21. lipnja 2011.; i predmet *Pelipenko protiv Rusije*, br. 69037/10, § 65., 2. listopada 2012.). Sud neće tumačenje tih tijela zamijeniti vlastitim ako se ne radi o arbitrarnosti (vidi, na primjer, predmet *Tejedor García protiv Španjolske*, 16. prosinca 1997., § 31., *Izvjешća o presudama i odlukama 1997-VIII*).

33. Sud je prema tome uvjeren da su odluke nacionalnih sudova kojima je naloženo iseljenje podnositelja bile u skladu s domaćim pravom, posebice Zakonom o stambenim odnosima i Zakonom o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (vidi naprijed navedene stavke 17. i 18.).

(ii) *Je li se miješanjem nastojao ostvariti zakoniti cilj*

34. Sud nadalje smatra da se miješanjem o kojemu je riječ nastojao ostvariti zakoniti cilj zaštite prava drugih, posebice prava vlasnika stana.

(iii) *Je li miješanje bilo nužno u demokratskom društvu*

35. Sud je donio nekoliko presuda protiv Hrvatske stoga što su nacionalni sudovi naložili iseljenje podnositelja samo iz razloga jer nisu imali pravnu osnovu za posjedovanje stanova o kojima je bila riječ, a da sudovi nisu proveli test razmjernosti u pogledu mjera primijenjenih protiv tih podnositelja (vidi, na primjer, predmet *Ćosić protiv Hrvatske*, br. 28261/06, § 18., 15. siječnja 2009.; predmet *Paulić*, naprijed citirano; *Orlić*, naprijed citirano, stavak 59., predmet *Bjedov protiv Hrvatske*, br. 42150/09, §§ 65. i 68., 29. svibnja 2012.; i predmet *Brežec protiv Hrvatske*, br. 7177/10, § 40., 18. srpnja 2013.).

36. Međutim, ovaj se predmet razlikuje od prethodno citiranih predmeta u nekim ključnim aspektima.

37. Za razliku od prethodnih predmeta, gdje su se podnositelji uselili u stanove u čiji posjed su ušli na temelju odluka kojima im je odobreno

stanovanje u tim stanovima, podnositelji u ovom predmetu preselili su se u stan o kojem je riječ na temelju rukom pisane potvrde djelatnika JNA. prije svega, podnositelji su trebali znati da takva potvrda ne može biti pravovaljana prema zakonu, jer niti jedan od njih u to vrijeme nije bio zaposlen u JNA ni u kojem svojstvu. Korištenje stanova JNA moglo se odobriti samo djelatnim osobama JNA, bilo vojnim obveznicima ili civilnim djelatnicima. Nadalje, podnositelji su morali biti svjesni da rukom pisana potvrda na običnom komadu papira ne može predstavljati odluku kojom im se odobrava korištenje stana. Konačno, osoba koja je izdala tu potvrdu već je 1974. godine bila osuđena za kazneno djelo s tim u vezi, a prvi je podnositelj bio svjedok u tom postupku. Svi ovi elementi pokazuju da podnositelji nisu postupali u dobroj vjeri kada su se 1972. godine preselili u stan.

38. Nadalje, u ovom predmetu nacionalni sudovi nisu ograničili svoja utvrđenja na činjenicu da podnositelji nisu imali pravnu osnovu za posjed stana o kojem je riječ, već su također ispitali može li se njihovo pravo na stanovanje u stanu utvrditi na temelju dugotrajnog korištenja stana i činjenice da su plaćali stanarinu i komunalne račune (vidi naprijed navedene stavke 11. i 12.). Međutim, nacionalni su sudovi zaključili, budući da su podnositelji posjed stana stekli kaznenim djelom treće osobe i to im je bilo poznato, da ostali čimbenici ne mogu opravdati njihovo posjedovanje stana.

39. U tom pogledu Sud ne dovodi u pitanje pravo države da donosi zakone čiji je cilj osiguranje vladavine prava, sprječavanjem svake osobe da kaznenim djelima ostvari materijalnu korist i da koristi stečene na taj način protekom vremena postanu zakonite.

40. U tim okolnostima ne može se reći da je nalaganje iseljenja podnositelja bilo nerazmjerno zakonitom cilju koji se nastojao ostvariti ili da nije bilo nužno u demokratskom društvu u smislu članka 8. Konvencije.

41. U svjetlu prethodno navedenog, Sud nalazi da je ovaj zahtjev očito neosnovan, te ga treba odbaciti sukladno članku 35. stavcima 3. (a) i 4. Konvencije.

Iz tih razloga Sud jednoglasno

Proglašava zahtjev nedopuštenim.

Søren Nielsen
Tajnik

Isabelle Berro-Lefèvre
Predsjednica